

Participatie in Vlaanderen 2014

Participatie in Vlaanderen, boek 1: Basisgegevens en kerncijfers van de Participatiesurvey 2014

Participatie in Vlaanderen, boek 2: Eerste analyses van de Participatiesurvey 2014

Onder redactie van John Lievens, Jessy Siongers en Hans Waeye (UGent), Leuven: Acco

Op vrijdag 4 december 2015 stelden de steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Media en Sport en het JeugdOnderzoeksPlatform (JOP) de eerste resultaten van de participatiesurvey 2014 voor (www.participatiesurvey.be). De Participatiesurvey is een grootschalig bevolkingsonderzoek naar de staat van deelname aan het sociale, culturele en sportieve leven in Vlaanderen.

Deze derde editie van de Participatiesurvey heeft net als de twee voorgaande tot doel om betrouwbaar cijfermateriaal te genereren en te ontsluiten. Dat cijfermateriaal vormt een belangrijke bron voor het uittekenen en uitvoeren van de beleidslijnen cultuur, jeugd, media en sport. Op basis van de Participatiesurvey krijgt de overheid uitzonderlijk gedetailleerd inzicht in participatiegedrag en de daaraan gerelateerde attitudes van Vlamingen. Daarnaast spitsen onderzoekers zich toe op welke factoren participatie beïnvloeden en wat de belangrijkste stimulators en drempels zijn.

De data van deze editie van de Participatiesurvey zijn verzameld volgens de hoogst mogelijke standaarden van methodologische kwaliteit. De mondelinge interviews werden afgenomen bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking tussen 15 en 86 jaar oud. In totaal werden 3965 mondelinge interviews afgenomen, wat neerkomt op een netto respons van 58%. De hoge kwaliteit van de dataset laat toe om betrouwbare conclusies te trekken over participatie bij de Vlaamse bevolking.

Waar mogelijk vergelijken onderzoekers de drie edities van de Participatiesurvey. De eerste bevraging vond plaats in 2004, de tweede in 2009. De drie edities samen vormen een dataset van 9835 personen. Door de cijfers over de jaren heen te vergelijken krijgen we inzicht in evoluties en trends in participatie.

Op de volgende pagina's vindt u in eerste instantie de highlights van de hoofdstukken uit boek 2 (Eerste analyses van de Participatiesurvey 2014). Deze hoofdstukken bevatten de eerste diepgaande analyses op

basis van het cijfermateriaal. Na de highlights volgt vanaf p. 8 een beknopte samenvatting van deze hoofdstukken. Voor de gedetailleerde cijfers en de basisgegevens verwijzen we naar Boek 1 (Basisgegevens en de kerncijfers van de Participatiesurvey 2014). Ook online kan u de cijfers raadplegen via een handige webtool: www.participatiesurvey.be .

Algemene informatie

Informatie over de publicaties:

“Participatie in Vlaanderen 1. Basisgegevens en kerncijfers van de participatiesurvey 2014”, John Lievens, Jessy Siongers en Hans Waege (red.) – ISBN: 9789033482151, 304 blz., december 2015, 35 euro

<https://www.acco.be/nl-be/items/9789462922440/Participatie-in-Vlaanderen-1>

“Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de participatiesurvey 2014”, John Lievens, Jessy Siongers en Hans Waege (red.) – ISBN: 9789462922457, 511 blz., december 2015, 45 euro

<https://www.acco.be/nl-be/items/9789462922457/Participatie-in-Vlaanderen-2>

Beide boeken zijn verschenen bij Uitgeverij Acco – www.acco.be

Deelnemende Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek:

- Steunpunt Cultuur : www.steunpuntcultuur.be
- Jeugdonderzoeksplatform: www.jeugdonderzoeksplatform.be
- Steunpunt Media: www.steunpuntmedia.be
- Steunpunt Sport: www.steunpuntsport.be

Inhoud

<i>Highlights</i>	5
1. Participatie in Beweging: Trends in cultuurdeelname over generaties en scholingsgraden heen. 5	
2. Waar is het water (nog steeds) te diep? De evolutie van drempels voor theaterbezoek (naargelang opleidingsniveau)	5
3. Should I stay or should I go? Ongelijke uitval bij bibliotheekgangers	5
4. ‘Daarna eentje drinken?’ Profiel en activiteiten van bezoekers aan cultuur- en gemeenschapscentra	5
5. Spelen gemeentekennmerken een rol bij de participatie?	6
6. E-cultuur: internet als instrument voor virtuele participatie	6
7. Media- en Nieuwsrepertoire in Vlaanderen.....	6
8. Sportdeelname in Vlaanderen. Trends en profielen	6
9. Sportdeelname in Vlaanderen. De organisatorische context van sportbeoefening	7
10. Fysieke actieve en sedentaire tijdsbesteding bij de Vlaamse bevolking	7
11. Motieven van de Vlaming om al da niet fysiek actief te zijn	7
12. Sportevenementen als katalysator voor sportparticipatie?.....	7
13. Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen.....	8
14. Sport: een dure hobby? Uitgaven en verplaatsing(sbereidheid) inzake sportbeoefening	8
15. “Talking ‘bout my generation...”. De invloed van intergenerationele interacties op percepties en de gewenste aanpak van (hang)jongeren in de publieke ruimte.....	8
16. Ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren)	9
17. Met ouders op stap. Een blik op de cultuurparticipatie van ouders met hun kinderen	9
18. De vrijetijdsagenda van 2014. Het combineren van activiteiten uit diverse domeinen	9
19. Sociale heterogeniteit, culturele diversiteit en burgerschap? De relatie tussen segregatie in het verenigingsleven, diverse vrijetijdsbesteding en burgerschap	9
<i>Samenvattingen</i>	10
1. Participatie in Beweging: Trends in cultuurdeelname over generaties en scholingsgraden heen. ..	10
2. Waar is het water (nog steeds) te diep? De evolutie van drempels voor theaterbezoek (naargelang opleidingsniveau)	11
3. Should I stay or should I go? Ongelijke uitval bij bibliotheekgangers	12

4. 'Daarna eentje drinken?' Profiel en activiteiten van bezoekers aan cultuur- en gemeenschapscentra	13
5. Spelen gemeentekennmerken een rol bij de participatie?	14
6. E-cultuur: internet als instrument voor virtuele participatie	15
7. Media- en Nieuwsrepertoire in Vlaanderen.....	16
8. Sportdeelname in Vlaanderen. Trends en profielen	17
9. Sportdeelname in Vlaanderen. De organisatorische context van sportbeoefening	18
10. Fysieke actieve en sedentaire tijdsbesteding bij de Vlaamse bevolking	19
11. Motieven van de Vlaming om al dan niet fysiek actief te zijn.....	20
12. Sportevenementen als katalysator voor sportparticipatie?.....	21
13. Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen.....	22
14. Sport: een dure hobby? Uitgaven en verplaatsing(sbereidheid) inzake sportbeoefening	23
15. "Talking 'bout my generation...". De invloed van intergenerationele interacties op percepties en de gewenste aanpak van (hang)jongeren in de publieke ruimte.....	24
16. Ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren)	25
17. Met ouders op stap. Een blik op de cultuurparticipatie van ouders met hun kinderen	26
18. De vrijetijdsagenda van 2014. Het combineren van activiteiten uit diverse domeinen	27
19. Sociale heterogeniteit, culturele diversiteit en burgerschap? De relatie tussen segregatie in het verenigingsleven, diverse vrijetijdsbesteding en burgerschap	28

Highlights

1. Participatie in Beweging: Trends in cultuurdeelname over generaties en scholingsgraden heen.

- Kunst- en cultuurparticipatie blijft grosso modo stabiel.
- Enkel een duidelijke stijging bij niet-klassieke concerten en het lezen van romans.
- Lichte dalingen bij bioscoopbezoek, thuis films kijken, en shows musicals. Daling in bioscoopbezoek is het meest uitgesproken bij hoger opgeleiden.
- Jongere generaties wonen minder theater en dansvoorstellingen bij en gaan minder naar kunstmusea en klassieke concerten dan oudere generaties. De licht dalende tendens bij de jongste generaties wordt (deels) gecompenseerd door (lichte) toename bij de oudere generaties. Een vergrijzing van het publiek is het gevolg.
- De toename in amateurkunstbeoefening tussen 2004 en 2009 zet zich niet door in 2014. Amateurkunstbeoefening ligt in 2014 terug op hetzelfde niveau als in 2004.

2. Waar is het water (nog steeds) te diep? De evolutie van drempels voor theaterbezoek (naargelang opleidingsniveau)

- Stijging van praktische drempels in 2009, maar daling in 2014. Desinteresse daalt in 2009 en stijgt weer in 2014.
- Meest aangeduide drempels: desinteresse (door 80% van de lager opgeleiden en 50% van de hoger opgeleiden) en te weinig tijd (aangegeven door 58% van de hoger opgeleiden)

3. Should I stay or should I go? Ongelijke uitval bij bibliotheekgangers

- Het cultuurbeleid dat zich de laatste tien jaar tot doel had gesteld de sociale drempels tot de bibliotheek te verlagen blijkt weinig succesvol wat betreft het bibliotheekbezoek. Mannen en lager geschoolden blijven de grote afwezigen in de bibliotheek
- Bibliotheken zouden zich in de eerste plaats best toeleggen op het stimuleren van bezoek van ouders en dan vooral van ouders die zelf nooit of ooit lid waren. Niet alleen omdat dit een positief effect heeft op de ouders zelf maar ook omdat dit een blijvende invloed lijkt te hebben op hun kinderen

4. 'Daarna eentje drinken?' Profiel en activiteiten van bezoekers aan cultuur- en gemeenschapscentra

- Het gebruikerspubliek van cultuur- en gemeenschapscentra bestaat vooral uit mensen met een goed inkomen, die actief zijn in het verenigingsleven en hoger opgeleid zijn
- Het gezin is en blijft één van de belangrijkste socialisatiekanalen voor het overerven van culturele praktijken en voorkeuren
- De meeste deelnemers (net geen 75%) zakken voor meer dan één activiteit af naar cultuurcentra, variërend van theatervoorstellingen tot vergaderingen

5. Spelen gemeentekennmerken een rol bij de participatie?

- Participatie aan theater, dans en concerten is afhankelijk van de gemeente waar men woont, zelfs na controle voor sociodemografische kenmerken van de respondent.
- Het aanbod aan theater, dans en concerten is ongelijk verdeeld over de gemeenten.
- Indicatoren van het cultureel aanbod in de gemeente verklaren voor een deel de participatieverschillen tussen gemeenten, toch valt het op dat de participatieverschillen tussen de gemeenten hiermee niet volledig verdwijnen.

6. E-cultuur: internet als instrument voor virtuele participatie

- Over het geheel beschouwd kunnen we stellen dat de algemene stijging die zich voor het eerst manifesteerde tussen de Cultuurparticipatiesurvey in 2004 en de Participatiesurvey in 2009, in de PaS 2014 opnieuw kon worden aangetoond.
- Het aantal respondenten dat het internet gebruikte als kanaal [1] om zich te informeren over cultuur (van 57,6% in 2009 naar 63,6% in 2014), [2] voor het verwerven van cultuurproducten (van 44,8% in 2009 naar 59,5% in 2014), en [3] als instrument voor cultuurbeleving (van 74,1% in 2009 naar 90,5% in 2014) nam sterk toe.
- Ook voor de zaken die nog maar voor de tweede maal werden bevraagd, m.n. het gebruik van [4] het internet voor de creatie van eigen – al dan niet – culturele content, alsook [5] mobiele apparaten voor het beleven van cultuur, zagen we een vergelijkbare, spectaculair stijgende tendens.

7. Media- en Nieuwsrepertoire in Vlaanderen

- Televisie en radio blijven veruit de belangrijke plaats innemen in het media- en nieuwsrepertoire van Vlamingen, ook bij jongeren. Van algehele kannibalisatie van oude door nieuwe media is geen sprake.
- Wel worden mediarepertoires ‘voller’ en dus ook complexer. Vooral bij jongere generaties komen naast televisie en radio ook tablets, smartphones en computers zich in de mediamix nestelen.
- 82% van de jongeren tussen 15 en 17 jaar geeft aan minstens maandelijks nieuws via Facebook te raadplegen. Facebook neemt zo de derde plaats in na televisie (98%) en radio (86%) bij deze doelgroep, voor de (papier) krant (67%).

8. Sportdeelname in Vlaanderen. Trends en profielen

- Net als in 2009 doet anno 2014 ongeveer 63 procent van de Vlamingen aan sport, de meerderheid doet dit op recreatief niveau.
- Sportdeelname vertoont nog steeds een sociaal gestratificeerd patroon, dit komt nog sterker tot uiting in profielen van sportparticipanten naar frequentie en tijdsbesteding.
- Recreatief fietsen is de meest populaire sport in Vlaanderen, gevolgd door wandelsport en loopsport. Wel zijn er sterke verschillen in sportvoorkeur naar leeftijd en geslacht merkbaar.
- Mensen die sport beoefenen voor hun gezondheid doen frequenter aan sport.
- Mensen die weinig vrije tijd ervaren doen minder vaak aan sport; als men aan sport doet besteedt men er minder tijd aan.

9. Sportdeelname in Vlaanderen. De organisatorische context van sportbeoefening

- Een kwart van de Vlaamse bevolking doet aan sport in clubverband.
- Het grootste aandeel sportparticipanten organiseert zijn/haar sport zelf in een informele groep of individueel.
- Mensen kiezen voor lichtgeorganiseerde sport vanwege het gemak van de organisatie, terwijl sportclubs gekozen worden omwille van hun sociaal karakter.
- Nieuwe groepen worden eerder bereikt door lichtgeorganiseerde initiatieven voor sportbeoefening dan door clubgeorganiseerde sport (bv. mensen die moeilijker rondkomen met hun inkomen of vroeger geen clubsportervaring hadden).
- Traditionele sportlocaties zoals sportzalen, schoolsportinfrastructuur en sportspecifieke infrastructuur worden voornamelijk gebruikt door clubsporters, terwijl lichtgeorganiseerde sportbeoefenaars gebruik maken van openbare ruimte die al dan niet ingericht is voor sport.
- Niet-sportspecifieke openbare ruimtes zoals parken, bossen en de openbare weg zijn de meest populaire locatie voor sportbeoefening.

10. Fysieke actieve en sedentaire tijdsbesteding bij de Vlaamse bevolking

- Het merendeel van de Vlamingen (64%) is onvoldoende fysiek actief en komt niet tegemoet aan de gezondheidsrichtlijn van 30 minuten matig tot zwaar intense fysieke activiteit per dag.
- De Vlaming brengt dagelijks gemiddeld 6 uren al zittend door, de werkende Vlaming spendeert bijna de helft van z'n werktijd aan zittende activiteiten.
- Minstens 31% van de volwassen Vlamingen combineert onvoldoende beweging met veel zitten, wat deze groep een belangrijke targetpopulatie maakt voor gezondheids promotie.

11. Motieven van de Vlaming om al da niet fysiek actief te zijn

- Vlamingen zijn in de eerste plaats gemotiveerd om actief te zijn en/of te sporten om hun gezondheid en conditie te verbeteren, om er beter uit te zien, om gewicht te verliezen, omdat ze er plezier aan beleven en omdat ze minder spanning, stress, verdriet of agressie voelen.
- Naast plezier- en ontspanningsgerelateerde motieven blijken ook competitiegerelateerde motieven bepalend te zijn voor de mate waarin respondenten aangeven effectief te sporten/fysiek actief zijn.

12. Sportevenementen als katalysator voor sportparticipatie?

- 14,6% van de bevroegden neemt actief deel aan sportevenementen
 - daarvan ervaart iets minder dan de helft van deze respondenten deelname als een stimulans voor zijn/haar sportgedrag
- 40,7% van de bevroegden woont als toeschouwer sportevenementen bij
 - waarvan 10,7% van deze toeschouwers het bijwonen van sportevenementen percipieert als een evenement dat hun eigen sportgedrag beïnvloedt

13. Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen

- Tot op heden is ‘sport-voor-allen’ nog steeds geen realiteit: personen die op een aantal domeinen geconfronteerd worden met een maatschappelijk kwetsbare positie doen in beduidend mindere mate aan sport dan anderen. De algemene sportparticipatie van kansengroepen bedraagt 38,8%, bij niet-kansengroepen is dit maar liefs 68,9%.
- Bij sportbeoefening van kansengroepen gaat het over een overwegend recreatieve, meer vrijblijvende en in sommige gevallen een tijdsintensievere invulling, met een laag uitgavenpatroon en een geringe verplaatsingsbereidheid.
- Gezondheidsoverwegingen vormen enerzijds belangrijke redenen om te blijven sporten. Anderzijds blijken ze ook een belangrijk argument om ermee te stoppen of het niet (opnieuw) te doen.
- Kansengroepen verwijzen meer dan niet-kansengroepen naar beweegredenen voor hun sportdeelname die van sociale aard zijn (zoals ‘ik leer er nieuwe mensen kennen’, ‘het zorgt dat ik erbij hoor’ en ‘andere mensen kijken naar mij op’).

14. Sport: een dure hobby? Uitgaven en verplaatsing(sbereidheid) inzake sportbeoefening

- Een Vlaming geeft jaarlijks gemiddeld 548 Euro uit aan sportparticipatie, waarbij de indirecte uitgaven (sportvoeding en drank, sociale kosten), sportkledij en sportmateriaal de grootste uitgavenposten zijn.
- De sportuitgaven verschillen sterk naargelang socio-economische en socio-demografische kenmerken. Mannen van middelbare leeftijd met een hogere opleiding en hoger inkomen geven meer uit aan sport. Ook het aantal beoefende minuten, sporttakken en de gemiddelde verplaatsing van en naar hun sport zijn positief gecorreleerd met sportuitgaven.
- De auto is het meest gebruikte vervoersmiddel bij het beoefenen van sport. Hoewel de Vlaamse sporter gemiddeld genomen bereid is om zich verder te verplaatsen, zal een (niet onaanzienlijk) aandeel afhaken indien ze een grotere afstand zouden moeten afleggen voor het beoefenen van hun sport.

15. “Talking ‘bout my generation...”. De invloed van intergenerationele interacties op percepties en de gewenste aanpak van (hang)jongeren in de publieke ruimte

- Een meerderheid van de respondenten is voorstander voor een aanpak van publiek rondhanggedrag, maar is hierbij vooral voorstander van een structurele en informele benadering; GAS-boetes worden dan weer het minst als geschikt instrument in de omgang met rondhangende jongeren aangeduid
- Meer contacten met jongeren, onder andere binnen het verenigingsleven, leidt tot meer kwalitatieve intergenerationele relaties, wat vervolgens tot een meer positieve en genuanceerde beeldvorming leidt en zo tot een grotere voorkeur voor informele reacties in plaats van repressieve reacties.

16. Ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren)

- De vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren kan niet los gezien worden van de mogelijkheden die ouders hebben om hun kind(eren) (in de vrije tijd) te ondersteunen. Het vrijetijdsbeleid moet met andere woorden onderdeel zijn van een ruimer sociaal beleid.
- Een vrijetijdsbeleid dat zich tot doel stelt grotere ontplooiingsmogelijkheden in de vrije tijd te creëren voor elk kind en elke jongere, dient ook bijzondere aandacht te hebben voor de woonomgeving.

17. Met ouders op stap. Een blik op de cultuurparticipatie van ouders met hun kinderen

- Ouderlijk milieu is zeer belangrijk: Cultuuractieve ouders nemen hun kinderen ook vaak mee naar culturele activiteiten: van de ouders die aangaven het voorbije half jaar geparticipeerd te hebben, geeft zelfs 72% aan dit minstens eenmaal samen met zijn/haar kinderen gedaan te hebben.
- Jonge kinderen vormen ook zelf een trigger om (met hen) te participeren
- Het al dan niet meenemen van kinderen wordt bepaald door de aard van de activiteit (meer bij bibliotheek en bioscoop), de leeftijd van de kinderen (vooral kinderen in de leeftijdsgroep 6 tot 12 jaar), de culturele bagage die ouders zelf van thuis uit meegekregen hebben en het belang dat ouders hechten aan cultuurparticipatie in de opvoeding
- Niet alle kinderen groeien op in een cultuuractief gezin, inzetten op cultuureducatie blijft dan ook ontzettend belangrijk

18. De vrijetijdsagenda van 2014. Het combineren van activiteiten uit diverse domeinen

- Er is veel overlap tussen verschillende participatievormen binnen sport en cultuur, hoewel niet iedereen de onderscheiden vormen op dezelfde manier combineert.
- Uit onze analyse komen zes clusters of participatietypes naar voren: non-participanten, vereniging, flexibele, lichte vrijetijdsactiviteiten, kunst & light sport, divers vrijetijdspatroon, clubsport & film.
- De analyses wijzen uit dat de sociale kenmerken en de socialisatiemechanismen een belangrijke rol spelen in het structureren van de clusters.

19. Sociale heterogeniteit, culturele diversiteit en burgerschap? De relatie tussen segregatie in het verenigingsleven, diverse vrijetijdsbesteding en burgerschap

- Hogeropgeleiden zijn vaker lid van homogeen samengestelde verenigingen met vooral hogeropgeleiden.
- Percepties stemmen niet overeen met realiteit: Leden percipiëren een vrij heterogene samenstelling naar onderwijsniveau binnen de voor hen belangrijkste vereniging, terwijl er wel degelijk sprake is van een gesegregeerd verenigingslandschap.
- Mensen die lid zijn van meerdere verenigingen en een gevarieerde vrijetijdsbesteding hebben, ongeacht hun eigen onderwijsniveau, staan positiever tegenover burgerschapshoudingen, zijn minder sociaal geïsoleerd en beter geïntegreerd in de buurt.

Samenvattingen

1. Participatie in Beweging: Trends in cultuurdeelname over generaties en scholingsgraden heen.

Auteurs: Astrid Van Steen, Mart Willekens, Sofie Beunen, Jessy Siongers & John Lievens

1. Kunstenparticipatie blijft stabiel

Over het algemeen observeren we geen grote verschuivingen in de participatiecijfers tussen 2004 en 2014. De cijfers wijzen eerder op stabiliteit in kunst- en cultuurparticipatie. Dat de participatiecijfers stabiel blijven is best verrassend als we Vlaanderen vergelijken met andere landen. Zo dalen de participatiecijfers in de VS voornamelijk voor receptieve participatie, in Nederland voor kunstzinnige hobby's. Ondanks de eerder stabiele cijfers, nemen we twee patronen waar:

1.a. Stijging voor niet-klassieke concerten en het lezen van romans

De sterkst stijgende trend zien we voor het bezoek aan niet-klassieke concerten (overwegend pop/rock). Het aanbod voor dit type van voorstellingen is sterk gestegen in de laatste 10 jaar en dit vertaalt zich naar hogere participatiecijfers. In 2014 is het percentage dat romans leest hoger dan in 2004 en 2009.

1.b. Lichte dalingen bij een aantal meer populaire genres

Bioscoopbezoek, podiumactiviteiten (shows en musicals) en het bekijken van films is gedaald. Als verklaring kunnen we hier best kijken naar een aantal verschuivingen aan de aanbodzijde zoals de impact van internet en nieuwe media. We kennen een gigantische toename aan (*on demand*) audiovisueel materiaal op het net waardoor de daling van de cijfers mogelijk een indicator is waarom het klassieke (aanbodgestuurde) filmformat steeds minder wordt bekeken. Ook de populariteit van series kan een verklaring bieden.

De idee dat deelname aan kunst en cultuur afneemt omwille van concurrentie van andere, al dan niet commerciële en/of online activiteiten en cultuurvormen lijkt op basis van onze data enkel hard te maken voor de populaire (audiovisuele) cultuurvormen (bioscoop, film kijken thuis, shows en musicals). We vinden geen aanwijzingen dat online concurrentie speelt voor highbrow cultuurvormen of niet-klassiek concertbezoek.

2. Duidelijke generatie-effecten voor highbrow activiteiten

Voor highbrow activiteiten (podiumkunsten, kunstmusea, klassieke concerten) en podiumactiviteiten (show, musical) vinden we generatie-effecten: jongere generaties nemen minder deel aan deze activiteiten vergeleken met de oudere generaties. Dit wijst mogelijk op een afbrokkeling van de positie van deze activiteiten in de leefwereld van jonge mensen. Deze resultaten geven aan dat de stabiliteit in participatie voor deze activiteiten wel eens kan afnemen in de toekomst.

3. De kloof tussen hoger en lager opgeleiden blijft stabiel

Enkel voor bioscoopbezoek en niet-kunstzinnige musea zien we een daling in de participatie van hoger opgeleiden. Het verschil tussen hoger opgeleiden en personen met een diploma secundair onderwijs wordt daar dus kleiner. Voor andere activiteiten blijft het verschil in deelname tussen hoger en lager opgeleiden stabiel.

2. Waar is het water (nog steeds) te diep? De evolutie van drempels voor theaterbezoek (naargelang opleidingsniveau)

Auteurs: Sofie Beunen, Jessy Siongers, Astrid Van Steen, Mart Willekens & John Lievens

Heel wat groepen binnen de Vlaamse bevolking participeren niet of nauwelijks aan het cultuuraanbod. Sociale en culturele factoren blijken nog steeds in grote mate een verklaring te zijn voor het niet participeren. In deze bijdrage kijken we naar de redenen die de non-participanten zelf opgeven voor het niet participeren aan theatervoorstellingen. Volgende drempels worden in de analyse opgenomen: informatiedrempels, sociale drempels, geografische drempels, financiële drempels, tijdsgebrek en motivatiedrempels.

Allereerst stellen we vast dat desinteresse en tijdsgebrek in alle edities het meest worden aangeduid. De meest opvallende evolutie is dat praktische drempels (bv. tijdsdruk, gebrek aan informatie, financiële drempels) in 2009 stijgen, maar dat het belang ervan weer afneemt in 2014. Desinteresse maakt een omgekeerde beweging en wordt in 2014 weer meer genoemd. Wanneer we deze evolutie specifiek naar opleiding bekijken, merken we dat de interessedrempel steeds meer aangeduid wordt door lager geschoolden: 80% van de lager opgeleiden die niet naar theater gaan duidt desinteresse als reden aan in 2014, terwijl praktische drempels minder belangrijk worden. Bij de hoger opgeleiden geeft slechts de helft desinteresse als reden voor niet-participatie op (een stijging t.o.v. 2009) en 58% te weinig tijd (een stijging t.o.v. 2004), maar hier is geen duidelijke evolutie vast te stellen. Hoger opgeleiden zijn diegenen met het meeste cultureel kapitaal en zijn in het algemeen ook vaker cultureel actief. Verschillen in cultureel kapitaal zijn voor hen dan mogelijk meer doorslaggevend in het beïnvloeden van cultuurparticipatie dan het subjectief aanvoelen van tijdstekort. De tijdsdrukdrempel fungeert hier dan mogelijk als een substituuut voor desinteresse - wat hoger opgeleiden mogelijk minder aangeven omwille van sociale wenselijkheid.

Mensen geven voornamelijk desinteresse op als reden om niet naar het theater te gaan (eerder dan praktische drempels). Er is dus een grote groep mensen die cultuur (hier in zijn receptieve uithuizige vorm) niet als een element van hun leefwereld beschouwen, wat niet betekent dat ze er negatief tegenover staan (zo blijkt uit eerder onderzoek). Cultuur zou via verschillende instituten aangeboden kunnen worden en interesse in cultuur aangewakkerd. Kennis, ervaringen en (verwerkings)vaardigheden om cultuur te begrijpen en te appreciëren, zouden op verschillende manieren de non-participanten moeten bereiken, reeds vanaf jonge leeftijd, bijvoorbeeld via de school.

Onze analyses wijzen dus op verschuivingen in de drempels die worden opgegeven en eveneens op duidelijke opleidingsverschillen in de ervaren drempels voor theaterbezoek. Wel blijven hoger en lager opgeleiden doorheen de jaren dezelfde drempels aanduiden, en stellen we dus geen specifieke evolutie in verschillen in drempels naargelang opleiding vast.

3. Should I stay or should I go? Ongelijke uitval bij bibliotheekgangers

Auteurs: Kobe De Keere, Kyra de Korte & Ignace Glorieux

Onderzoek heeft meermaals aangetoond dat cultuurparticipatie sociale relaties en maatschappelijke betrokkenheid bevordert. In dit hoofdstuk worden drie facetten van het bibliotheekbezoek belicht. In een eerste deel van het hoofdstuk spitsen Kobe De Keere, Kyra de Korte en Ignace Glorieux zich toe op de persistentie van een aantal sociale verschillen door longitudinaal te onderzoeken of verschillen in sociale profielen al dan niet zijn geëvolueerd doorheen de tijd. In een tweede deel leggen de auteurs zich toe op de uitval door na te gaan hoe de sociale profielen van leden en ex-leden van elkaar verschillen. In een laatste stap bestuderen ze de drempels tot bibliotheekparticipatie door na te gaan welke redenen mensen zelf opgeven om hun wegblijven te verklaren.

Door drie meetpunten over een periode van tien jaar met elkaar te vergelijken konden de auteurs aantonen dat de algemene bibliotheekgang is gedaald en dat de verschillen tussen de onderwijsniveaus zijn verscherpt. Daarnaast merkten ze op dat jongeren de belangrijkste groep van bibliotheekbezoekers blijven. Mannen en lager geschoolden blijven de grote afwezigen in de bibliotheek. Bij de studie van de verschillende types van lidmaatschap vinden de auteurs dat vooral een groot deel van de oudste generatie, die opgroeide voor de invoer van de bibliotheekplicht, nooit lid geweest is van de bibliotheek. Wat een indicatie is dat de invoering van gemeentelijke bibliotheekplicht, naast een algemene stijging van het opleidingsniveau, toch heeft gezorgd voor een stijging in bibliotheekparticipatie. Bij de profielen van de verschillende types van lidmaatschap vinden de auteurs dat diegenen die actief zijn binnen de creatieve-communicatieve sector of sociaal culturele studies deed, beduidend meer kans hebben om 'nu lid' te zijn dan andere opleidingstypes en beroepssectoren. Tenslotte tonen de analyses ook aan dat het culturele milieu waar men in opgroeide een blijvende invloed heeft op het lidmaatschap bij een bibliotheek. Respondenten die samen met hun ouders naar de bibliotheek gingen gedurende hun kinderjaren maken meer kans om lid te blijven dan diegenen die dit niet deden.

De belangrijkste conclusies die naar voren komen in de hoofdstuk zijn:

- Het cultuurbeleid dat zich de laatste tien jaar tot doel had gesteld de sociale drempels tot de bibliotheek te verlagen is weinig succesvol gebleken wat betreft het bibliotheekbezoek. Mannen en lager geschoolden blijven de grote afwezigen in de bibliotheek
- Bibliotheken zouden zich in de eerste plaats best toeleggen op het stimuleren van bezoek van ouders en dan vooral van ouders die zelf nooit of ooit lid waren. Niet alleen omdat dit een positief effect heeft op de ouders zelf maar ook omdat dit een blijvende invloed lijkt te hebben op hun kinderen

Hoe kunnen we de rol van de bibliotheek anders invullen en tegelijkertijd ook groepen aanspreken die voorheen hun weg moeilijk naar de bibliotheek vonden? Dit is de vraag die in de toekomst een prominente plaats verdient op iedere beleidsagenda die tot doel heeft het voortbestaan van de bibliotheek veilig te stellen.

4. 'Daarna eentje drinken?' Profiel en activiteiten van bezoekers aan cultuur- en gemeenschapscentra

Auteurs: Kobe De Keere, Kyra de Korte & Ignace Glorieux

Door de lokale inbedding van cultuur- en gemeenschapscentra hebben ze tot doel cultuur letterlijk en figuurlijk dichterbij de mensen te brengen. In deze bijdrage gaan Kobe De Keere, Kyra de Korte en Ignace Glorieux dieper in op het gebruikerspubliek van dergelijke gemeenschapscentra. De auteurs geven daarbij extra aandacht aan de ongelijkheid in participatie. Deze ongelijkheid wordt allereerst bestudeerd door een vergelijking te maken tussen de participatiegegevens van 2009 en 2014. In een tweede stap wordt er in dit hoofdstuk nagegaan hoe de ongelijkheid in deelname aan activiteiten van cultuur- en gemeenschapscentra worden bepaald door meer structurele kenmerken. Hiervoor gaan de auteurs te raden bij Bourdieu die een onderscheid maakte tussen economisch, cultureel en sociaal kapitaal. In een laatste stap wordt er nagegaan aan welke soorten activiteiten de respondenten het vaakst hebben deelgenomen. Het blijkt dat niet alleen iets gaan eten of drinken veruit de populairste activiteit binnen cultuur- of gemeenschapscentra zijn, maar evenzeer dat bezoekers meestal aan verschillende activiteiten deelnemen. We onderscheiden op basis hiervan drie participatietypes. Diegenen die vooral deelnemen aan informatieve activiteiten, diegenen die vooral om redenen van vermaak afzakken naar de centra en diegenen die vooral geïnteresseerd zijn in het traditionele kunstaanbod.

De belangrijkste conclusies die naar voren komen in de hoofdstuk zijn:

- Het gebruikerspubliek van cultuur- en gemeenschapscentra bestaat vooral uit mensen met een goed inkomen, die actief zijn in het verenigingsleven en hoger opgeleid zijn
- Het gezin is en blijft één van de belangrijkste socialisatiekanalen voor het overerven van culturele praktijken en voorkeuren
- De meeste deelnemers (net geen 75%) zakken voor meer dan één activiteit af naar cultuurcentra, variërend van theater voorstellingen tot vergaderingen

Op basis van deze drie bevindingen is het moeilijk uit te maken of beleidsmakers de laatste jaren geslaagd zijn in hun opzet om de participatie aan cultuur- en gemeenschapscentra te verbreden. De analyse van de activiteiten maakt enerzijds duidelijk dat deze centra alleszins meer zijn dan enkel traditionele cultuurhuizen en dus openstaan voor een breed publiek. Anderzijds toont de beschrijving van het profiel van de bezoekers wel aan dat het hier nog steeds om een relatief homogeen publiek gaat dat vooral bestaat uit hoger opgeleiden en dat hun aandeel zelfs lijkt toe te nemen.

5. Spelen gemeentekennmerken een rol bij de participatie?

Auteurs: Andy Vekeman, Jan Colpaert, Michel Meulders & Alain Praet

In het verleden werd sterk de nadruk gelegd op het uitbreiden van het aanbod van cultuur en een ruime spreiding ervan in Vlaanderen als manier om de participatie aan cultuur te bevorderen. Tot nu toe werd er echter weinig onderzoek gedaan of een ruimer aanbod ook effectief drempelverlagend werkt. In dit onderzoek werd daarom nagegaan of het gemeentelijk aanbod van theater, dans en concerten een invloed heeft op de participatie in Vlaanderen. Uit het onderzoek, gebaseerd op de gegevens van de UiT-databank en de participatiesurvey, komen drie belangrijke vaststellingen naar voor.

Een eerste vaststelling in dit onderzoek is dat participatie aan theater, dans en concerten afhankelijk is van de gemeente waar men woont, zelfs na controle voor sociodemografische kenmerken van de respondent. Dat betekent dat personen uit gemeente X allemaal minder (of allemaal meer) participeren dan personen met identieke kenmerken uit gemeente Y. Hoewel deze gemeente-effecten significant zijn, in vergelijking met de effecten van opleiding zijn ze eerder klein te noemen.

Een tweede vaststelling is dat het aanbod aan theater, dans en concerten ongelijk verdeeld is over de gemeenten. In sommige gemeenten is er slechts een beperkte keuze aan culturele activiteiten of zijn er slechts een beperkt aantal locaties waar culturele activiteiten plaatsvinden. In andere gemeenten is er dan weer een grote keuze.

Het is een logische redenering dat participatie aan theater, dans en concerten afhankelijk is van de afstand die men tot de locatie moet afleggen. Men kan daarom verwachten dat de gemeentelijke verschillen in het aanbod aan culturele activiteiten, participatieverschillen tussen gemeenten kunnen verklaren. Uit de analyses in dit onderzoek blijkt tenslotte dat het aantal activiteiten in de gemeente voor een deel de participatieverschillen tussen de gemeenten verklaart. Het aantal locaties in de gemeente heeft in de analyses daarentegen slechts een significant effect bij theater en dans, niet bij concerten. Ook al verklaren deze indicatoren van cultureel aanbod in de gemeente voor een deel de participatieverschillen, toch valt het op dat de verschillen tussen gemeenten hiermee niet volledig verdwijnen. Andere gemeentekennmerken – naast het aantal activiteiten of het aantal grote locaties - kunnen dus ook belangrijk zijn bij het verklaren van de participatieverschillen tussen gemeenten en vormen het onderwerp van verder onderzoek.

6. E-cultuur: internet als instrument voor virtuele participatie

Auteurs: Alexander Deweppe & Ike Picone

Het ICT-repertoire van de gemiddelde Vlaming is in de laatste decennia spectaculair veranderd en uitgebreid. Dat komt omdat het gebruik van nieuwe, krachtigere en minder deterministische mediatoestellen laagdrempeliger is geworden. Enerzijds stellen deze apparaten gebruikers in staat om op eender welk moment internet-content te consulteren, anderzijds is ook de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie op het internet drastisch verbeterd. Dit alles heeft een grote impact op de wijze waarop we digitale inhoud consumeren en de manier waarop we participeren aan het maatschappelijke leven.

Binnen de onderzoekslijn "e-cultuur en digitalisering" van de Participatiesurvey wordt bestudeerd hoe door de opkomst van ICT de manier waarop we cultuur percipiëren en beleven wordt beïnvloed. De analyses zochten een antwoord op de vraag 1) of – en in welke mate – virtuele cultuurparticipatie was gestegen, en 2) in welke mate het al dan niet participeren aan e-cultuur samen zou hangen met leeftijds-, opleidings- en genderfactoren.

Dit waren de algemene bevindingen:

- Over het geheel beschouwd kunnen we stellen dat de algemene stijging die zich voor het eerst manifesteerde tussen de Cultuurparticipatiesurvey in 2004 en de Participatiesurvey in 2009, in de PaS 2014 opnieuw kon worden aangetoond.
- Het aantal respondenten die het internet gebruikte als kanaal [1] om zich te informeren over cultuur (van 57,6% in 2009 naar 63,6% in 2014), [2] voor het verwerven van cultuurproducten (van 44,8% in 2009 naar 59,5% in 2014), en [3] als instrument voor cultuurbeleving (van 74,1% in 2009 naar 90,5% in 2014) nam zeer sterk toe.
- Ook voor de zaken die nog maar voor de tweede maal werden bevraagd, m.n. het gebruik van [4] het internet voor de creatie van eigen – al dan niet – culturele content, alsook [5] mobiele apparaten voor het beleven van cultuur, zagen we een vergelijkbare, spectaculair stijgende tendens.

Los van de sterk toegenomen virtuele participatiegraad, konden een aantal vaststellingen worden gedaan qua geslacht, opleidingsniveau en leeftijdsfactoren binnen de e-cultuur-onderzoekslijn van de Participatiesurvey 2014:

- De verschillen in leeftijd en opleidingsniveau volgen een quasi lineair pad: "hoe jonger en/of hoe hoger opgeleid, hoe groter de digitale cultuurparticipatie".
- Sommige verschillen inzake leeftijdscategorieën en opleidingsniveaus worden iets kleiner: de verschillen tussen de jongste en oudste leeftijdsgroepen, en de hoogste en laagste opleidingsniveaus zijn voor heel wat parameters over de afgelopen vijf jaar wat meer zijn uitgevlakt.
- E-cultuur schijnt specifieke delen van de populatie over het hoofd te zien. Hier spelen een aantal basale competentieniveaus m.b.t. mediawijsheid een grote rol van betekenis.

7. Media- en Nieuwsrepertoire in Vlaanderen

Auteurs: Ike Picone & Alexander Deweppe

In dit hoofdstuk worden aan de hand van de Participatiesurvey de platformen, kanalen en dragers bekeken die toegang verschaffen tot analoge en digitale informatiebronnen. Welke inhoud de voorkeur genieten, de mate waarin en de wijze waarop ze worden geconsumeerd staan in hier centraal. Enerzijds wordt het bezit en de gebruiksfrequentie van verschillende toestellen gemeten, anderzijds worden smaakvoorkeuren van verschillende kanalen onder de loep genomen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de rol die nieuws en actualiteit innemen in het mediarepertoire van Vlaamse burgers en de mate waarin zij voldoende mediawijs zijn om deze informatietechnologie maximaal te benutten.

Belangrijkste conclusies:

- Televisie en radio blijven veruit de belangrijke plaats innemen in het media- en nieuwsrepertoire van Vlamingen, ook bij jongeren. Van algehele kannibalisatie van oude door nieuwe media is geen sprake.
- Wel worden mediarepertoires ‘voller’ en dus ook complexer. Vooral bij jongere generaties komen naast televisie en radio ook tablets, smartphones en computers zich in de mediamix nestelen.
- 82% van de jongeren tussen 15 en 17 jaar geeft aan minstens maandelijks nieuws via Facebook te raadplegen. Facebook neemt zo de derde plaats in na televisie (98%) en radio (86%) bij deze doelgroep, voor de (papieren) krant (67%).
- De belangstelling voor nieuws en actualiteit blijft relatief groot, met 62% van de respondenten die aangeven nieuws belangrijk tot heel belangrijk te vinden.
- ‘Nieuws’ dient wel breed opgevat te worden: Vlamingen lijken in het algemeen het meest geïnteresseerd in nieuws over maatschappelijke kwesties zoals milieu, economie, integratie en onderwijs (57%), in criminaliteit, ongelukken, veiligheid en rampen (49%) en in verhalen van gewone mensen (46%).
- Het bevattelijk en duidelijk presenteren van informatie zien Vlamingen als de belangrijkste rol van journalisten (85%) , belangrijker dan machthebbers ter verantwoording roepen (53%) en medeburgers aanzetten tot actie (31%).
- Een ruime meerderheid van de Vlamingen (58%) beschouwt zich bovendien goed geïnformeerd door journalisten. Slechts 11% geeft aan dat journalisten niet betrouwbaar zijn.
- Leeftijdsverschillen vertalen zich duidelijk in het mediarepertoire van Vlamingen, al blijft een medium als televisie wel prominent aanwezig in het mediarepertoire over alle leeftijden heen.
- Televisie bereikt mensen ongeacht hun opleidingsgraad. Verder zien we echter wel een rode draad doorheen de cijfers inzake opleidingsniveau: bij lager-opgeleiden is het gebruik van nieuwe media alsook van nieuws veel lager. Verder onderzoek moet uitwijzen of hier ook andere factoren een rol in spelen, maar de digitale kloof in termen van gebruik en vaardigheden is hier alvast zichtbaar.
- Los van een aantal inhoudelijke (vb. 2BE vs. Vitaya) en device-gerelateerde verschillen (gameconsoles) zijn er geen opmerkelijke genderverschillen te zien in mediarepertoire.

8. Sportdeelname in Vlaanderen. Trends en profielen

Auteurs: Jeroen Scheerder, Julie Borgers en Annick Willem

Het doel van dit hoofdstuk is tweeledig om (i) een beeld te geven van de evolutie in sportdeelname in Vlaanderen tussen 2009 en 2014, en (ii) een meer diepgaand overzicht te geven van het sportparticipatiegedrag van de Vlaming anno 2014. Naast de status van de populariteit van sportdeelname en specifieke sporttakken, wordt er onder meer ingezoomd op demografische, socio-economische, sport- en vrijetijdsgelateerde achtergrondkenmerken van sportparticipanten. Net als voor de algemene sportdeelname, wordt er een profiel opgesteld van participanten in functie van de tijd die men besteedt aan sport en de frequentie van sportbeoefening. Daarnaast wordt ook de sportvoorkeur en het niveau van sportbeoefening naar een aantal achtergrondkenmerken afgezet.

Het aandeel sportparticipanten blijft stabiel rond de 63 procent. Net als in voorgaande studies blijken er echter nog sterke verschillen met betrekking tot socio-demografische en socio-economische achtergrondkenmerken waarneembaar, zowel in de algemene sportdeelname als in de sportvoorkeur en het niveau van sportbeoefening. Daarnaast blijken ook het sportkapitaal en de perceptie over de hoeveelheid beschikbare vrije tijd belangrijke factoren om te verklaren of men al dan niet sportactief is. Patronen van ongelijkheid gerelateerd aan de socio-economische status komen nog sterker tot uiting bij de analyse van profielen naar tijdsbesteding aan sport en de frequentie van sportbeoefening. Daarnaast is het niet verrassend dat competitieve sportbeoefenaars frequenter aan sport doen en meer tijd besteden aan sport dan recreatieve sportbeoefenaars. Ook gezondheidsgerelateerde motieven voor sportbeoefening blijken tot een frequenter en tijdsintensiever deelnamepatroon te leiden.

Met de uitkomsten van deze studie wensen we ondersteuning te geven aan beleidsmakers en sportaanbieders in functie van de algemene sportpromotie naar verschillende doelgroepen. Daarnaast kan deze studie inzichten verschaffen in noden voor de verdere uitwerking van strategieën om de frequentie van en de tijdsbesteding aan sportbeoefening te verhogen bij mensen die niet of minder frequent en niet of minder intensief sportactief blijken te zijn.

9. Sportdeelname in Vlaanderen. De organisatorische context van sportbeoefening

Auteurs: Jeroen Scheerder, Julie Borgers en Annick Willem

In dit hoofdstuk wordt de organisatorische context van sportbeoefening centraal gezet. Hierbij wordt er enerzijds gekeken naar het verband waarin men aan sport doet (welk type organisatie) en de populariteit van locaties voor sportbeoefening. Naast kerncijfers met betrekking tot de populariteit van verschillende organisatorische verbanden (bv. clubs, fitnesscentra, andersgeorganiseerde sport, informele groepen, niet-georganiseerde individuele sportbeoefening), wordt nagegaan waarom men opteert voor een bepaald type organisatie en wordt er een link gelegd tussen de organisatiestructuur en de locatie voor sportbeoefening. Tevens wordt het profiel van sportparticipanten in verschillende organisatorische verbanden in kaart gebracht en vergeleken.

Net als in 2009 doet anno 2014 een kwart van de Vlaamse bevolking aan sport in clubverband, wat overeenkomt met ongeveer 41 procent van de sportbeoefenaars. Toch is het opvallend dat de meerderheid van de sportbeoefenaars (ook) actief is buiten de context van een sportclub. Meer dan de helft van de sportbeoefenaars beoefent minstens één sport alleen (i.e., zelfgeorganiseerd op zichzelf), en ongeveer een derde beoefent minstens één sport in een informele groep (i.e., zelfgeorganiseerd met anderen). Dergelijke lichtgeorganiseerde verbanden blijken vooral populair omwille van de flexibiliteit en het gemak qua organisatie, terwijl sportclubs voornamelijk opgezocht worden omwille van het sociale aspect. Uit de analyse van profielen blijkt dat verschillende types organisaties ook verschillende types sporters blijken aan te trekken, zowel naar socio-demografische en socio-economische achtergrond als naar kenmerken van de huidige sportbeoefening en motieven voor sportdeelname. Het sportkapitaal blijkt in minder sterke mate invloed te hebben op het organisatorisch verband waarin men op latere leeftijd aan sport doet.

Voortbouwend op cijfers met betrekking tot de algemene sportdeelname (zie Hoofdstuk 8) heeft deze bijdrage tot doel om beleidsmakers en sportaanbieders op de hoogte te stellen van organisatorische patronen van sportdeelname en hieraan gekoppelde uitdagingen. Inzichten met betrekking tot het gebruik van sportinfrastructuur en (niet-)sportspecifieke publieke accommodaties voor sportbeoefening kunnen tevens helpen om vragen en noden in kaart te brengen.

10. Fysieke actieve en sedentaire tijdsbesteding bij de Vlaamse bevolking

Auteurs: Katrien De Cocker, Jan Seghers & Greet Cardon

Tijdens het onderzoek werd de hoeveelheid fysieke activiteit en het zitgedrag van de Vlaamse bevolking (15-85-jarigen) in kaart gebracht. Dit zijn twee gedragingen die gerelateerd zijn aan verschillende chronische gezondheidsaandoeningen. Inzake fysieke activiteit rapporteren de bevroagde Vlamingen (n=1516) dat ze voornamelijk wandelen (gemiddeld 44.8 minuten per dag) en fysieke actief zijn aan een matige intensiteit (bijvoorbeeld fietsen aan een middelmatige snelheid; gemiddeld 33.5 minuten per dag). Toch halen nog te weinig Vlamingen (36%) de gezondheidsrichtlijn van 30 minuten matig tot zwaar intense fysieke activiteit per dag, iets wat in het verleden ook al werd vastgesteld. Mannen rapporteren meer fysieke activiteit dan vrouwen. Bij de werkende Vlaming is er meer fysieke activiteit naarmate het diploma lager is, bij de gepensioneerden is de fysieke activiteit hoger naarmate het diploma hoger is. Subgroepen die dus extra aandacht verdienen bij de promotie van meer beweging zijn vrouwen, hoger opgeleiden bij werkende Vlamingen en lager opgeleiden bij gepensioneerde Vlamingen.

Naast een tekort aan beweging, valt ook een grote hoeveelheid zitten op. Gemiddeld zit de Vlaming 6 uren per dag en 22% van de Vlamingen zit zelfs meer dan 8 uren per dag (dit is de helft van de wakkere tijd indien met 8u nachtrust heeft). Ongeveer 3.5 uren per dag is besteed aan schermactiviteiten in de vrije tijd (TV en computer) en tussen 1.2-2.0 uren per dag aan gemotoriseerd transport van/naar het werk of de studies. Werkende mannen zitten meer dan werkende vrouwen. De totale zittijd is ook hoger bij hoger opgeleide werkende Vlamingen dan lager opgeleide werkenden. Lager opgeleide gepensioneerden zitten dan weer meer dan hoger opgeleide gepensioneerde Vlamingen. Voor het zitgedrag is extra aandacht nodig voor werkende mannen, hoger opgeleide werkende Vlamingen en gepensioneerden zonder diploma.

Tevens blijkt dat een aanzienlijk deel (minstens 31%, bij gepensioneerde Vlamingen zelfs 40%) van de onderzochte Vlamingen onvoldoende beweging én te veel zitten combineert, wat in termen van de gezondheid zeer ongunstig is. Een 'gunstig profiel' (dit is de combinatie van voldoende fysieke activiteit en lage zitwaarden) komt bij maximum 33% van de Vlaamse bevolking voor.

11. Motieven van de Vlaming om al dan niet fysiek actief te zijn

Auteurs: An De Meester, Nathalie Aelterman, Annick Willem, Marc Theeboom, Filip Boen en Leen Haerens

Uit onderzoek weten we dat fysieke activiteit en/of sportbeoefening zorgt voor heel wat fysieke gezondheidsvoordelen (zoals bvb. de preventie van hart- en vaatziekten) en mentale gezondheidsvoordelen (zoals bvb. minder angst- en depressiegevoelens). Een half uur per dag matig tot intens fysiek actief zijn, is voldoende om deze gezondheidsvoordelen te bekomen. Uit de vragenlijst die in het kader van dit onderzoek werd afgenomen, blijkt echter dat slechts 36% van de Vlamingen de norm van een half uur fysieke activiteit per dag haalt. Daarom werd, met het oog op gezondheidspromotie, onderzocht welke factoren er toe bijdragen dat mensen er een fysiek actieve levensstijl op nahouden en welke factoren mensen er van weerhouden om fysiek actief te zijn of te sporten.

Uit het huidig onderzoek blijkt dat zowel mannen als vrouwen vooral actief zijn om hun gezondheid en conditie te verbeteren, om er beter uit te zien, of om gewicht te verliezen (gezondheids- en lichaamsgerelateerde redenen) en omdat ze het leuk vinden en minder spanning, stress, verdriet of agressie voelen (plezier- en ontspanningsgerelateerde redenen). Vrouwen vinden vooral de gezondheids- en lichaamsgerelateerde redenen heel belangrijk terwijl mannen de ontspanningsgerelateerde redenen iets hoger inschatten. Verder blijkt ook het sociale aspect een belangrijke reden te zijn om te sporten: het samenzijn met vrienden en het leren kennen van nieuwe mensen is voor veel Vlamingen een belangrijke drijfveer om te sporten.

Uit de resultaten blijkt ook dat motieven om niet te sporten doorgaans als minder doorslaggevend worden beschouwd dan motieven om wel te sporten. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen we veronderstellen dat een kleine groep er bewust en vrijwillig voor kiest om niet te sporten, bijvoorbeeld omdat ze sporten niet zinvol vinden of omdat ze er niet van overtuigd zijn dat sporten goed is voor hen.

12. Sportevenementen als katalysator voor sportparticipatie?

Auteurs: Annick Willem, Marc Theeboom, Jeroen Scheerder

De literatuur wijst op het trickle-down effect van (elite) sportevenementen op de sportparticipatie van toeschouwers. Empirisch onderzoek toonde aan dat deelname aan sportevenementen onder bepaalde voorwaarden een effect kan hebben op de sportparticipatiegraad na het evenement. In al deze studies werden enkel deelnemers en/of toeschouwers bevraagd. Op basis van de data uit de participatiesurvey kan nagegaan worden hoeveel mensen aan sportevenementen deelnemen (actief) of bijwonen (passief) en in welke mate deze mensen hun deelname of bijwoning ervaren als een beïnvloedende factor voor hun sportparticipatie. De resultaten bevestigen de bevindingen uit eerder onderzoek in Vlaanderen en de internationaal gepubliceerde studies. Uit de data blijkt dat 14,6% van de bevroegden actief deelneemt aan sportevenementen en 40,7% passief als toeschouwer. Vooral de reeds zeer actieve sporter neemt deel aan de evenementen. Het potentieel van de bestaande evenementen om nieuwe sporters aan te trekken, is dus beperkt. Dit blijkt ook uit het lage percentage respondenten dat aangaf door het evenement aangezet te worden om te beginnen sporten. Wel ervaren heel wat actieve deelnemers de eventdeelname als een positieve stimulans om te blijven sporten of zelfs meer te sporten. Het demonstratie-effect bij toeschouwers kon ook worden vastgesteld en, hoewel de percentages niet spectaculair zijn, ervaart een klein deel van de bevolking toch de evenementen als stimulerend om zelf te sporten. Zowel passieve als actieve deelname aan sportevenementen hebben potentieel een positief effect op sportparticipatie, maar het effect is niet dermate groot zodat hier niet echt sprake is van een echte katalysator voor sportparticipatie.

13. Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen

Auteurs: Marc Theeboom, Zeno Nols, Veerle De Bosscher, Kristine De Martelaer, Annick Willem, Jeroen Scheerder

Sinds het begin van de jaren '70 wordt in Vlaanderen een specifiek 'sport-voor-allen'-beleid gevoerd. Een van de belangrijkste doelstellingen van dit beleid is om zoveel mogelijk inwoners van Vlaanderen aan te zetten tot actieve en levenslange sportbeoefening. Hoewel meerdere studies (bv. Lievens & Waeye, 2011; Scheerder, Vandermeersch, Borgers, Thibaut, & Vos, 2013) aantoonen dat de algemene sportparticipatie in Vlaanderen gevoelig is toegenomen gedurende de voorbije decennia, staat 'algemeen' niet meteen gelijk aan 'voor iedereen'. Jammer genoeg blijkt dan ook dat 'sport-voor-allen' tot op heden nog steeds geen realiteit is.

In deze bijdrage hebben we getracht een stap verder te zetten en te komen tot een operationalisering van het concept 'kansengroep' om hier door middel van verschillende vragen (bv. mate, soort, frequentie en context van sportbeoefening (verband, plaats en gezelschap) een beter beeld te krijgen van het ruimere sportgedrag van kansengroepen.

De belangrijkste vaststelling is wellicht dat personen die op een aantal domeinen geconfronteerd worden met een maatschappelijk kwetsbare positie in beduidend mindere mate aan sport doen dan anderen. De twee variabelen die in rekening werden genomen ('moeilijk rondkomen' en 'laagopgeleid') kunnen in verband worden gebracht met een duidelijk lagere sportparticipatiegraad in vergelijking met de overige bevroegden uit deze representatieve steekproef: De algemene participatie kansengroepen = 38,8%, bij niet-kansengroepen = 68,9%.

De waargenomen verschillen doen alvast vermoeden dat de maatschappelijk kwetsbare positie van de kansengroep zoals geoperationaliseerd binnen deze bijdrage van invloed is op hun sportbetrokkenheid en -beleving. Het lijkt hier vooral te gaan over een overwegend recreatieve, meer vrijblijvende en in sommige gevallen een tijdsintensievere invulling, met een laag uitgavenpatroon en een geringe verplaatsingsbereidheid.

Bovendien blijken gezondheidsoverwegingen belangrijk te zijn. Opvallend is hierbij evenwel dat dit in twee richtingen gaat. Enerzijds blijkt het een belangrijke reden te zijn om te blijven sporten. Anderzijds blijkt het een belangrijk argument te zijn om ermee te stoppen of het niet (opnieuw) te doen in het geval er sprake is van een gezondheidsprobleem of handicap. Met andere woorden: de perceptie over de relatie tussen sportbeoefening en gezondheid lijkt alvast niet éénduidig te zijn.

Daarnaast valt het op dat de respondenten binnen de categorie kansengroep meer verwezen naar andere specifiekere beweegredenen voor hun sportdeelname die veelal van sociale aard zijn (zoals 'ik leer er nieuwe mensen kennen', 'het zorgt dat ik erbij hoor' en 'andere mensen kijken naar mij op'). Het doet enigszins vermoeden dat sport misschien wel een bredere betekenis zou kunnen hebben bij deze groep. Uiteraard zijn dit voorzichtige speculaties die verder onderzoek verdienen.

14. Sport: een dure hobby? Uitgaven en verplaatsing(sbereidheid) inzake sportbeoefening

Auteurs: Jeroen Scheerder, Erik Thibaut en Annick Willem

Om aan sport te doen, kopen Vlamingen sportgoederen en sportdiensten, en verplaatsen zij zich van en naar hun sportlocatie. Jaarlijks spendeert een Vlaamse sporter gemiddeld 548 euro aan zijn sportbeoefening, of 355 euro wanneer we dit omrekenen naar de kostprijs per beoefende sporttak. Een extrapolatie levert een Bruto Regionaal Sportproduct op van 1,8 miljard euro. De indirecte sportuitgaven (zoals sportdrink en sportvoeding, sociale kosten, etc.) bedragen 136 euro, gevolgd door sportkledij (129 euro), materiaal (108 euro) en lidgeld (98 euro). Wielertoerisme en wintersport zijn twee dure sporten die beide rond de duizend euro schommelen, terwijl loop-, wandel- en zwemsport relatief goedkope sporten zijn. Een opdeling naar achtergrondkenmerken toont aan dat mannen van middelbare leeftijd met een hoge opleiding en hoog inkomen meer geld uitgeven aan sport dan hun respectievelijke tegenhangers. Het beoefenen van meerdere sportactiviteiten en een gemiddeld verdere verplaatsing naar de sportactiviteit leidt eveneens tot hogere sportuitgaven. Wanneer we de invloed van deze achtergrondkenmerken bestuderen op basis van een multivariaat regressiemodel, dan blijkt dat geslacht en inkomen niet significant gerelateerd zijn met sportuitgaven. Een andere opvallende vaststelling is dat mensen die sportevenementen bezoeken, minder geld uitgeven aan actieve sportparticipatie. Het meest gebruikte vervoersmiddel bij sportparticipatie is de auto (45%), gevolgd door dertig procent die te voet gaan of de fiets gebruiken, en 23 procent die zich niet verplaatsen. Gemiddeld genomen ligt de verplaatsingsbereidheid hoger dan de huidige verplaatsing en kunnen we dus spreken van een positief ‘verplaatsingssurplus’. Desalniettemin zou een rationalisatie inzake sportinfrastructuur – bijvoorbeeld door een fusie, een schaalvergroting, etc. – een sterke impact kunnen hebben op het sportparticipatiegedrag van Vlamingen, aangezien dertig procent van de sporters aangeeft dat hun huidige verplaatsing overeenkomt met hun verplaatsingsbereidheid.

15. “Talking ‘bout my generation...”. De invloed van intergenerationale interacties op percepties en de gewenste aanpak van (hang)jongeren in de publieke ruimte

Auteurs: Diederik Cops, Arne De Boeck, Ena Coenen & Stefaan Pleysier

Deze bijdrage vertrekt vanuit de maatschappelijke aandacht voor publiek jongerengedrag, de (schijnbaar) groeiende intolerantie van dergelijk gedrag en de voorgestelde aanpak ervan. Meer bepaald gaan de auteurs na hoe burgers naar dit fenomeen kijken, welke maatregelen zij (on)geschikt vinden als reactie ten aanzien van rondhanggedrag en welke factoren de gewenste aanpak van groepen rondhangende jongeren in de publieke ruimte beïnvloeden. Wat betreft dit laatste wordt met name gekeken naar de invloed van intergenerationale contacten binnen (onder andere) het verenigingsleven.

Uit de resultaten blijkt op de eerste plaats dat een meerderheid van de ondervraagden toch voorstander van een of andere vorm van optreden ten aanzien van dergelijk gedrag is, met ‘slechts’ één derde van de respondenten (31%) dat ‘niets doen’ ten aanzien van rondhangende jongeren een geschikte reactie vindt. Desondanks laat onze vraagstelling tegelijkertijd toe belangrijke nuances te brengen in dit debat dat vaak gevoerd wordt op basis van een dichotome benadering met aan de ene kant een tolerante aanpak en aan de andere kant een repressieve aanpak: een grote meerderheid van de respondenten is meer te vinden voor structurele maatregelen die ten goede komen aan alle jongeren en niet enkel bedoeld zijn om rondhangende jongeren uit de publieke ruimte te ‘verjagen’(meer werkgelegenheid, meer mogelijkheden tot zinvolle vrijetijdsbesteding in de buurt), en/of voor een meer informele en ondersteunende aanpak. Een punitieve of repressieve interventie – het geven van GAS-boetes – wordt daarentegen slechts door een kleine minderheid als geschikt ingeschat.

Tot slot bleek een hogere kwaliteit van de interacties tussen jongeren en volwassenen significant samen te hangen met de voorkeur voor een informele eerder dan een repressieve aanpak van het hanggedrag. Hoewel we geen direct effect vonden van de frequentie van intergenerationale contacten, toont het sterke bivariate verband wel aan dat er een onrechtstreeks verband kan worden verondersteld: meer contacten met jongeren, onder andere binnen het verenigingsleven, leidt tot meer kwalitatieve intergenerationale relaties, wat vervolgens tot een meer positieve en genuanceerde beeldvorming leidt.

16. Ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren)

Auteurs: Annelore Van der Eecken, Ilse Derluyn en Lieve Bradt

In het hoofdstuk schetsen we een beeld van de opvattingen van ouders over de (on)georganiseerde vrijetijdsbesteding van hun kind(eren) en over de ouderlijke rol hierin. Daarnaast kijken we hoe deze opvattingen samenhangen met socio-demografische en buurtkenmerken.

Uit de studie blijkt in eerste instantie dat ouders het over het algemeen belangrijk vinden om een betrokken en actieve rol te spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren). Vervolgens bevestigen onze analyses de in de literatuur vastgestelde samenhangen tussen ouderlijke opvattingen over de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren) en het geslacht van de ouder, de leeftijd van de ouders, de leeftijdsfase van de kind(eren), de gezinssamenstelling, het opleidingsniveau van de ouders, de werksituatie van de ouder en de migratieachtergrond. Het opleidingsniveau blijkt daarbij echter de sterkste samenhang te vertonen met de ouderlijke opvattingen. Uit onze studie blijkt dat, in lijn met voorgaand onderzoek, hoger opgeleiden het belang van vrijetijdsactiviteiten meer benadrukken, cultuur belangrijker vinden, schoolwerk minder centraal stellen in de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren) en hun kind(eren) minder autonomie geven. De vaststelling dat zij het gemakkelijker vinden om op de hoogte te blijven van de vrijetijdsactiviteiten van hun kind(eren) kan mogelijks verklaard worden doordat de hoger opgeleide ouders betrokken in deze studie hun kind(eren) actiever schijnen aan te moedigen en hen minder autonomie verlenen, wat er uiteraard voor zorgt dat zij menen een redelijk zicht te hebben op hoe hun kind(eren) hun vrije tijd beleven. Verder merken we de belangrijke rol van de omgeving op. Onze analyses tonen aan dat voldoende en aangepaste vrijetijds mogelijkheden in de woonbuurt voor kinderen en jongeren waarnemen, samenhangt met bepaalde opvattingen van ouders over de vrijetijdsactiviteiten van hun kind(eren) en over de ouderlijke rol hierin, zonder dat we hierover uitspraken kunnen doen over causaliteit. Het is mogelijk dat meer vrijetijds mogelijkheden waarnemen, ertoe leidt dat ouders positiever staan ten opzichte van diverse vrijetijdsactiviteiten, maar het is ook mogelijk dat ouders die meer belang hechten aan de vrijetijdsactiviteiten van hun kind(eren), ook actiever op zoek gaan naar de (vrijetijds-)mogelijkheden die de buurt te bieden heeft. Ook het percipiëren van onveiligheid in de woonbuurt blijkt een impact te hebben op de opvattingen van de ouders, aangezien onveiligheid samenhangt met het belang van schoolwerk en het maken van regels en afspraken met betrekking tot de vrijetijdsinvulling.

De bevindingen bieden stof tot nadenken voor beleidsmakers. De centrale plaats van het opleidingsniveau van de ouders en het betekenisvol zijn van de werksituatie van de ouders, geven aan dat beiden kunnen leiden tot het versterken van ongelijkheden tussen kinderen/jongeren. Dit toont aan dat een vrijetijdsbeleid, dat kinderen en jongeren meer ontplooiingsmogelijkheden wenst te bieden, deel moet zijn van een ruimer sociaal beleid. Streven naar meer vrijetijds mogelijkheden voor kinderen en jongeren is op zich immers onvoldoende. Essentieel voor een (jeugd-)vrijetijdsbeleid is dat ook de mogelijkheden van ouders om hun kind(eren) te ondersteunen verruimd worden, aangezien de vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren niet los gezien kan worden van de mogelijkheden die ouders hebben om hun kind(eren) (in de vrije tijd) te ondersteunen. Dergelijke aandacht voor de positie van ouders is vernieuwend. Tot op heden komen ouders immers in het beleid van de Vlaamse regering inzake de vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren slechts in de marge aan bod. Een andere bevinding was dat een aangepaste en veilige woonomgeving samenhangt met bepaalde opvattingen van ouders, wat aantoont dat een jeugdbeleid dat zich tot doel stelt grotere ontplooiingsmogelijkheden te creëren voor elk kind en elke jongere, ook bijzondere aandacht moet hebben voor de woonomgeving.

17. Met ouders op stap. Een blik op de cultuurparticipatie van ouders met hun kinderen

Auteurs: Jessy Siongers, Sofie Beunen, Astrid van Steen, Mart Willekens & John Lievens

Jong geleerd, oud gedaan ... zo luidt een *oude* zegswijze en eerdere studies (waaronder de vorige participatiesurveys) bevestigen ook dat de kans op cultuurparticipatie bij volwassenen veel groter is wanneer zij reeds op vroege leeftijd kennis maakten met culturele activiteiten. Steeds meer culturele instellingen zetten dan ook in op gezinsactiviteiten: spelkoffers, gezinsparcours, speurtochten, ... in musea, gezinsvoorstellingen op zondagnamiddag in cultuurcentra, theaterstukken met een dubbele bodem en verhaallijn voor zowel ouders als kroost,

In deze bijdrage wensten we de bestaande inzichten over ouderlijke invloeden aan te vullen, door te kijken naar het recente participatiegedrag van ouders (van kinderen tussen de 3 en 25 jaar) en specifiek na te gaan wat ouders die hun kinderen meenemen naar culturele activiteiten onderscheidt van ouders die dat niet doen. We bekeken dit voor meerdere culturele uitgaansvormen: kunsten en erfgoed, populaire cultuur en lokale cultuur. Uit deze analyses blijkt ten eerste dat cultuuractieve ouders ook frequent hun kinderen mee naar culturele activiteiten meenemen. Van de ouders die aangaven het voorbije half jaar geparticipeerd te hebben, geeft zelfs 72% aan dit minstens eenmaal samen met zijn/haar kinderen gedaan te hebben. Niet alle culturele activiteiten zijn evenwel even populair voor gezinsuitstappen. Bioscoop- en bibliotheekbezoek gebeuren het vaakst en ook frequenter samen met de kinderen. Concertbezoek betekent dan weer doorgaans een uitje voor de ouders alleen.

In de multivariate analyses vergeleken we vervolgens eerst de niet-participerende met de participerende ouders. In deze vergelijking blijken de gekende factoren van belang (bv. gender, opleiding, vroegere cultuurparticipatie). Daarnaast stellen we vast dat de deelname van ouders ook gebonden is aan de leeftijd van de kinderen. Daarbij blijkt de participatie veeleer te dalen bij adolescente en jongvolwassen kinderen dan bij jonge kinderen, wat er eerder op wijst dat kinderen hun ouders toeleiden naar culturele activiteiten eerder dan dat ze de ouders belemmeren.

Dit wordt nog duidelijker in een tweede vergelijking, die naging welke kenmerken dan bepalen of ouders al dan niet hun kinderen meenemen. De leeftijd van de kinderen blijkt daarbij een cruciale rol te spelen. Vooral wanneer het gezin kinderen in de leeftijdsgroep van 6 tot 12 jaar telt, worden er vaak kinderen meegenomen naar activiteiten. Eenmaal de kinderen de lagere school uit zijn, daalt de kans dat ouders hun kinderen meenemen naar culturele activiteiten zeer sterk. Jonge kinderen vormen daarom wellicht ook zelf een trigger om (met hen) te participeren. Voor kunsten en erfgoed stellen we daarnaast een duidelijke impact vast van ouderlijk milieu en van het belang dat men hecht aan cultuurparticipatie in de opvoeding. Wanneer de ouderlijke respondenten zelf in een cultuuractief milieu zijn opgegroeid, is niet alleen de kans groter dat zij zelf participeren, maar verhoogt dit ook de kans dat zij met hun kinderen participeren. Wanneer zij daarnaast ook nog eens cultuurparticipatie van kinderen belangrijk vinden, verhoogt nogmaals de kans dat wanneer ze zelf participeren zij ook al eens hun kinderen meenemen.

18. De vrijetijdsagenda van 2014. Het combineren van activiteiten uit diverse domeinen

Auteurs: Wendy Smits, John Lievens & Jeroen Scheerder

In dit hoofdstuk onderzoeken we of we groepen van mensen kunnen onderscheiden op basis van de mogelijke combinaties die ze maken in het sociale, culturele en sportieve aanbod, al dan niet in georganiseerd verband.

De latente klasse analyse maakt duidelijk dat de onderscheiden vormen van participatie (12 in totaal) in het verenigingsleven, sport en cultuur niet los van elkaar kunnen worden beschouwd. Er is wel degelijk veel overlap in de domeinen, hoewel niet iedereen de onderscheiden participatievormen op dezelfde manier combineert. Uit onze analyse komen zes clusters of participatietypes naar voren. Ten eerste de cluster die het minst deelneemt aan uithuizige vrijetijdsactiviteiten. Deze cluster **'nonparticipanten'** (26%) groepeerde de respondenten die maar weinig deelnemen aan het verenigingsleven, sport en cultuur.

De cluster **'vereniging'** (9%) is zoals de naam al doet vermoeden een groep mensen die vrij actief is in het sociaal-culturele verenigingsleven en in het vrijwilligerswerk, zeker in vergelijking met de 'nonparticipanten' die qua sociaal profiel nochtans veel gelijkenissen vertonen.

De derde cluster, **'flexibele, lichte vrijetijdsactiviteiten'**, omvat 17% van de respondenten en groepeerde mensen die vooral op een ongebonden manier hun vrije tijd invullen, in de zin dat ze (bijna) geen lid zijn van verenigingen en geen vrijwilligerswerk verrichten. Ze zijn echter vrij actief zowel op cultureel als op sportief vlak.

De volgende cluster (10%), **'kunst & light sport'**, lijkt op de vorige cluster door hun zwakke organisatiegraad en vrijwilligersparticipatie. Ze kenmerkt zich voornamelijk door hun hoge cultuurparticipatie. Ze zijn zeer actief op het vlak van receptieve cultuurparticipatie en gematigd actief op sportief vlak. Ze sporten doorgaans individueel of met vrienden of familie.

De vijfde cluster (21%) is bijna een exacte kopie van de 'kunst & light sport'-cluster. Het grote verschil tussen beide clusters is dat de 'kunst & light sport'-cluster nauwelijks aangesloten is bij verenigingen, deze cluster met een zeer **'divers vrijetijdspatroon'**, net zeer verenigingsgezind is. Ze zijn niet enkel actief binnen verenigingen, maar ook daarbuiten. Sportbeoefening gebeurt zowel in clubverband als buiten clubverband met vrienden of individueel. Ze gaan eveneens vaak naar culturele activiteiten.

De laatste groep respondenten is de **'clubsport & film'**-cluster (17%). In vergelijking met de vorige cluster zijn ze sportiever in clubverband maar richten ze zich iets minder op het sociale en culturele aanbod. Ze onderscheiden zich vooral van de 'diverse vrijetijds'-cluster door hun beperkt engagement in het sociale en culturele verenigingsleven en het vrijwilligerswerk.

De analyses wijzen uit dat de sociale kenmerken en de socialisatiemechanismen wel degelijk een rol spelen in het structureren van de clusters. Dit lijkt een bevestiging van het zogeheten *principle of homophily*. Mensen met dezelfde sociaal-demografische kenmerken leggen, volgens dat principe, makkelijker contact met elkaar dan mensen die niet op elkaar gelijk zijn. Daardoor ontwikkelen zij gelijkaardige culturele smaken en voorkeuren en hebben zij ook meer kans om aan dezelfde activiteiten deel te nemen.

19. Sociale heterogeniteit, culturele diversiteit en burgerschap? De relatie tussen segregatie in het verenigingsleven, diverse vrijetijdsbesteding en burgerschap

Auteurs: Wendy Smits & Bram Spruyt

In dit hoofdstuk onderzoeken we of de heterogeniteit van de sociale contacten via het lidmaatschap van verenigingen samengaat met (1) een meer cultureel diverse vrijetijdsbesteding en verband houdt met (2) burgerschapsopvattingen en (3) persoonlijke sociale integratie. Heterogeniteit vullen we daarbij op twee verschillende manieren in, ten eerste via het aantal verschillende lidmaatschappen en ten tweede via de ledensamenstelling van de belangrijkste vereniging waar men lid van is.

Segregatie in het verenigingsleven

Vooraf de lagere participatie van laaggeschoolden aan het gros van de verenigingen valt op. Die participatiekloof naar onderwijs is al aanwezig in het secundair onderwijs en wordt verdergezet na de leeftijd van 18 jaar. Bovendien wordt de onderwijskloof over de tijd groter. De groei van het verenigingsleven over de tijd kan immers in grote mate worden toegeschreven aan de toename van de participatie van de hogeropgeleiden en niet van de laaggeschoolden. In tegenstelling tot deze cijfers percipiëren de leden een vrij heterogene samenstelling naar onderwijsniveau binnen de voor hen belangrijkste vereniging, terwijl er wel degelijk sprake is van een gesegregeerd verenigingslandschap.

Heterogene sociale netwerken, culturele diversiteit en burgerschapsopvattingen

Leden van hogeropgeleide samengestelde verenigingen zijn minder ethocentrisch en minder individualistisch maar dit kan worden toegeschreven aan hun hoger onderwijsniveau. Het aantal verenigingen waarvan men lid is, heeft een additieve positieve relatie met zowel burgerschapsopvattingen als persoonlijke integratie, wat samenhangt met hun divers vrijetijdspatroon. Dit betekent dat mensen die lid zijn van meerdere verenigingen en een gevarieerde vrijetijdsbesteding hebben, ongeacht hun eigen onderwijsniveau, positiever staan tegenover burgerschapshoudingen, minder sociaal geïsoleerd zijn en beter geïntegreerd in de buurt.

Wat met uitsluiting?

De culturele diversiteit die gebaseerd is op allerlei vormen van participatie, sportieve, culturele, sociale activiteiten, formele en informele sociale netwerken blijkt dus niet zo'n heterogeen karakter te hebben als sommige auteurs beweren. Er blijkt een sterke structurering te zijn naar onderwijsniveau, sociaal milieu, subjectief inkomen en leeftijd. Het lijkt eerder dat er op basis van gedeelde vrijetijdsinteresses en vriendschapsnetwerken "lifestyle communities" of "lifestyle enclaves" ontstaan die qua sociale samenstelling zeer homogeen zijn. Mensen lijken participatievormen te gebruiken als een kenmerk van hun sociale identiteit of status of als een toegangspoort tot het elitaire sociale en culturele leven. Hierdoor ontstaan homogene levensstijlengroepen die sterk samenhangen met het onderwijsniveau en die de bestaande structuren van sociale ongelijkheid bevestigen en in stand houden.